

Obsah

OBSAH	11
PŘEDMLUVA	17
1. ÚVOD DO PALEOPATOLOGIE (EUGEN STROUHAL)	19
1.1. Název a definice oboru	19
1.2. Prameny paleopatologie	19
1.3. Paleopatologie v soustavě věd a její příbuzné obory	20
1.4. Přínos paleopatologie příbuzným oborům	21
2. STRUČNÁ HISTORIE A DNEŠNÍ STAV PALEOPATOLOGIE (EUGEN STROUHAL)	23
2.1. Zárodečné období (19. století)	23
2.2. Počátky paleopatologie (1900–1940)	24
2.3. Zrání oboru (1950–1970)	24
2.4. Osamostatnění oboru (1970 do současnosti)	25
2.5. Paleopatologické publikace	27
2.6. Paleopatologické instituce	28
2.7. Rozvoj české a slovenské paleopatologie	29
2.8. České a slovenské instituce se zastoupením paleopatologie	30
3. METODY PALEOPATOLOGICKÉHO VÝZKUMU (EUGEN STROUHAL)	31
3.1. Vykopávky kostrového materiálu	31
3.2. Zevní prohlídka materiálu	31
3.3. Radiodiagnostické vyšetření	32
3.4. Endoskopické vyšetření	32
3.5. Mikroskopické vyšetření	33
3.6. Další vyšetřovací metody	33
3.7. Cíle a perspektivy výzkumu	34
4. VROZENÉ ANOMÁLIE A DYSPLÁZIE (LADISLAVA HORÁČKOVÁ)	37
4.1. Malformace jednotlivých částí skeletu	38
4.1.1. Malformace lebky	38
4.1.2. Malformace páteře	42
4.1.3. Malformace žebere	46
4.1.4. Malformace končetin	47
4.2. Vývojové odchylky kostního systému celkového rázu	47
4.2.1. Dysplázie ze snížení enchondrální osifikace	48
4.2.2. Dysplázie ze snížení endostální a periostální osifikace	49
4.2.3. Dysplázie ze zvýšení endostální osifikace	49

4.3. Kongenitální anomálie kloubů	50
5. DEGENERATIVNĚ-PRODUKTIVNÍ CHOROBY (LENKA VARGOVÁ)	53
5.1. Arthrosis deformans	53
5.1.1. Odlišnosti deformační artrózy v některých lokalizacích	55
5.1.2. Paleopatologie	57
5.2. Spondylosis deformans	57
5.2.1. Paleopatologie	58
5.3. DISH (Diffuse Idiopathic Skeletal Hyperostosis)	58
5.3.1. Paleopatologie	59
6. TRAUMATA A UMĚLÉ ZÁSAHY (LADISLAVA HORÁČKOVÁ)	61
6.1. Zlomeniny kostí (fracturae ossium)	62
6.1.1. Diagnostická kritéria zlomenin v paleopatologii	62
6.1.2. Rozdělení zlomenin podle způsobu vzniku	62
6.1.3. Rozdělení zlomenin podle rozsahu postižení	62
6.1.4. Rozdělení zlomenin podle fyziologického stavu kostí	64
6.1.5. Rozdělení zlomenin podle průběhu lomných čar	64
6.1.6. Rozdělení zlomenin podle posunu kostních úlomků	64
6.1.7. Hojení zlomenin	64
6.1.8. Komplikace hojení zlomenin	66
6.1.9. Léčení zlomenin	67
6.1.10. Zlomeniny kostí – speciální část	68
6.1.10.1. Charakteristika zlomenin lebky	68
6.1.10.2. Zlomeniny na páteři	70
6.1.10.3. Zlomeniny žeber	72
6.1.10.4. Zlomeniny kostí horní končetiny	73
6.1.10.5. Zlomeniny kostí dolní končetiny	73
6.2. Vymknutí kloubů, vykloubení (dislokace, luxace kloubů)	76
6.3. Poranění způsobená zbraněmi nebo ostrými předměty	77
6.4. Záměrné deformace lebky a mutilace	79
6.5. Trepanace	80
6.5.1. Základní informace	80
6.5.2. Indikace zákroku	81
6.5.3. Druhy a techniky trepanace	81
6.5.4. Komplikace a úmrtnost trepanací	82
6.5.5. Trepanace v Česku a na Slovensku	83
6.5.6. Trepanace v Egyptě	83
6.5.7. Trepanace v Jižní Americe	84
6.6. Skalповání (Ladislava Horáčková)	85
6.7. Kauterizace	85
6.8. Amputace	86
6.9. Smrtelná poranění při výkonu práva	88
7. NESPECIFICKÉ ZÁNĚTY (LENKA VARGOVÁ)	89
7.1. Akutní osteomyelitida	89
7.1.1. Endogenní akutní osteomyelitida	90
7.1.2. Exogenní akutní osteomyelitida	91
7.1.3. Pyogenní artritida	91
7.2. Chronická osteomyelitida	92
7.2.1. Osteomyelitis sclerotisans Garré	93

7.2.2. Brodieho absces	93
7.3. Aseptické záněty kostí	93
7.3.1. Revmatoidní artritida (polyarthrititis progresiva)	93
7.3.2. Spondylarthrititis ankylopoetica (Bechtěrevova nemoc)	95
7.3.3. Psoriatická artropatie (psoriasis arthropatica)	96
8. SPECIFICKÉ ZÁNĚTY (LENKA VARGOVÁ)	97
8.1. Tuberkulóza	97
8.1.1. Charakteristika tuberkulózních změn na kostech	98
8.1.2. Historie a paleopatologie nemoci	101
8.2. Syphilis	103
8.2.1. Syphilis acquisita	104
8.2.2. Syphilis congenita	108
8.2.3. Historie a paleopatologie nemoci	110
8.3. Lepra	112
8.3.1. Historie a paleopatologie nemoci	114
8.4. Další infekční onemocnění	115
8.4.1. Mor	115
8.4.2. Cholera	117
8.4.3. Neštovice	118
8.4.4. Poliomyelitis anterior acuta (dětská obrna, nemoc Heinova a Medinova)	119
9. NÁDORY (EUGEN STROUHAL)	121
9.1. Základní pojmy	121
9.2. Příčiny nádorů	122
9.3. Paleopatologie nádorů	122
9.4. Výskyt nádorů	123
9.5. Benigní nádory	124
9.5.1. Osteogenní nádory	124
9.5.2. Chondrogenní nádory	125
9.5.3. Fibrogenní nádory	126
9.5.4. Myogenní nádory	127
9.5.5. Cévní nádory	127
9.5.6. Nádory z nervové tkáně a pouzdra	128
9.5.7. Odontomy	128
9.5.8. Kostní hypertrofie při meningiomech	128
9.6. Maligní nádory	129
9.6.1. Chondrosarkom	129
9.6.2. Osteosarkom	129
9.6.3. Myelogenní nádory (hemoblastózy)	131
9.6.4. Retikulohistiocytární nádory	134
9.6.5. Primární karcinomy rozrušující okolní kost	134
9.6.6. Osteolytické metastázy karcinomu	135
9.6.7. Osteoplastické a smíšené metastázy karcinomu	138
9.6.8. Vzácnější maligní kostní nádory	139
9.6.9. Maligní nádory u mumii	139
9.6.10. Semimaligní kostní nádory	140
9.7. Procesy nádorům podobné	140
9.7.1. Kostní ostrůvky	140
9.7.2. Kostní cysty	140

9.7.3. Histiocytóza	141
10. KOSTNÍ PROJEVY ANÉMII (LADISLAVA HORÁČKOVÁ)	143
10. 1. Projevy anémii na kostech	143
10.1.1. Anémie způsobené sníženou syntézou hemoglobinu	144
10.1.2. Kongenitální hemolytické anémie (ze zvýšené destrukce erytrocytů)	144
10. 2. Cribra orbitalia	145
11. METABOLICKÉ OSTEOPATIE (LADISLAVA HORÁČKOVÁ)	147
11.1. Nemoci způsobené poruchou kostní syntézy	147
11.2. Atrofie (stresová, zátěžová deficiente)	148
11.3. Neadekvátní osteoidní mineralizace – dekalciфикаční procesy	148
11.3.1. Křivice	148
11.3.2. Měknutí kostí	150
11.4. Řídnutí kostí (osteoporóza)	151
11.5. Dna – pakostnice	152
11.6. Kalkulózy	153
11.7. Arterioskleróza (ateroskleróza, kornatění tepen)	153
12. ENDOKRINNÍ OSTEOPATIE (LADISLAVA HORÁČKOVÁ)	155
12.1. Hypofyzární poruchy vzrůstu	155
12.2. Hyperparathyroidismus (Recklinghausenova nemoc, osteodystrophia fibrosa)	157
12.3. Úplavice cukrová – cukrovka (diabetes mellitus)	157
12.4. Frontální interní hyperostóza (hyperostosis frontalis interna)	158
13. NEZAŘAZENÉ OSTEOPATIE	161
13.1. Mykózy a nemoci podobné mykózám (Lenka Vargová)	161
13.1.1. Aktinomykóza	162
13.1.2. Kryptokokóza	163
13.1.3. Histoplasmóza	163
13.1.4. Kokcidiomykóza	163
13.1.5. Maduromykóza	164
13.2. Harrisovy linie (Ladislava Horáčková)	164
13.3. Pagetova choroba (Ladislava Horáčková)	165
13.4. Juvenilní hrudní kyfóza (morbus Scheuermann) (Ladislava Horáčková)	166
13.5. Leggova-Calvéova-Perthesova-Maydlova choroba (Ladislava Horáčková)	166
14. MUMIE, VNITŘNÍ A PARAZITÁRNÍ CHOROBY (EUGEN STROUHAL)	169
14.1. Druhy přirozených mumii	169
14.2. Egyptská umělá mumifikace	170
14.3. Význam mumii pro paleopatologii	171
14.4. Mumie a choroby plic	172
14.5. Mumie a arterioskleróza	173
14.6. Mumie a parazitární choroby	173
15. CHOROBY ZUBŮ A ALVEOLŮ (EUGEN STROUHAL)	177
15.1. Vymezení pojmů	177
15.2. Metodika studia kazivosti chrupu	177
15.3. Stručná historie zubního kazu	179
15.4. Obrušování chrupu	182
15.5. Periapikální léze	183
15.6. Paradentóza	185
15.7. Horizontální lineární hypoplázie skloviny	185
15.8. Ortodontické anomálie	186

15.8.1. Odchylky počtu zubů	186
15.8.2. Anomálie velikosti a tvaru zubů	186
15.8.3. Impaktace (zaklínění) a ektopie (prořezání na neobvyklém místě) zubů	187
15.8.4. Patologie skusu a čelistního kloubu	187
16. HISTORICKÝ SOUHRN (EUGEN STROUHAL)	189
17. ZAOSTŘENÍ PROBLÉMU (LADISLAVA HORÁČKOVÁ – LENKA VARGOVÁ)	193
17.1. Nález hromadného hrobu z bitvy u Slavkova	193
18. ROZVOLNĚNÍ PROBLÉMU	199
18.1. Jaroslav Malina: <i>Amor: Počítačový systém k automatickému generování milostných scén (1993)</i>	199
19. O AUTORECH	213
19.1 RNDr. Ladislava Horáčková, Ph.D.	213
19.2 Profesor MUDr. PhDr. Eugen Strouhal, DrSc.	214
19.3 MUDr. Lenka Vargová, Ph.D.	215
20. O AUTOROVÍ VÝTVARNÝCH DĚL (JAROSLAV MALINA)	217
20.1. Akademická malířka Zdena Höhmová	217
21. LITERATURA (CITOVANÁ, POUŽITÁ, DOPORUČENÁ)	219
22. VÝKLADOVÝ SLOVNÍK DŮLEŽITĚJŠÍCH POJMŮ (LADISLAVA HORÁČKOVÁ – LENKA VARGOVÁ)	235
23. REJSTŘÍK (LADISLAVA HORÁČKOVÁ)	253